

k Antiq. l. 15. c. 11.

* Matth. 14. 3. Mar. 6. 17.

l Joseph. Antiq. l. 20. c. 5. pag. 693.

m Ibid.

n Ibid.

o Mar. 11. 21.

p Jo. 4. 18. Grot. ibid.

q 1. Cor. 7. 10. 13.

r S. Epiph. lib. ref. 78.

s Vide Alcor. Azoar. 2. 4. Anton. Geufr. l. 2. de Turci. Bellon. Offero. l. 3. & alios.

inauditum ad id usque, ait Josephus, apud Judæos posteritati reliquit (*); quod enim uxor conjugem suam dimittat, resolutive prioribus nuptiis, nec libello repudii accepto, novas conciliet, moribus æquæ ac legibus Judæorum, addit idem Josephus, repugnat. Herodias, cujus est in Evangelio sermo (*), virum, suum Philippum repudiaverat, quantum ex Josepho Antiq. l. 18. c. 7. colligimus. Ipse tandem de se Josephus in vita sua narrat, ductam post solutam captivitatem suam uxorem, divortio à se recedentem habuisse. Tres Agrippæ junioris, olim Calcidis, deinde Traconitidis & Batanæ Regis fofores, tres sibi junctos viros singulæ singulos repudiavit. Berenices natu major, priores nuptias cum Herode Rege Calcidis patruo suo conciliatas abrumpens, in thori societatem Polamonom Regem Pontii adscivit, cujus pariter viri tedio (!) deinde affecta est. Altera ejus soror Mariamne Archelaum priorem virum nuptiis Demetrii Alabarchæ, sive Principis Judæorum Alexandrinorum posthabuit (m). Drusilla tandem Aziam Emesæ Regem & ad circumcissionem & ad suas nuptias invitavit; sed paucis post annis adsciscere sibi alium virum, Felicem Judææ Præsidem, priori relicto, maluit (n). Hujus à foeminis usurpatæ libertatis vestigia nonnulla deprehendisse nobis in Evangelio videtur, cum scilicet Christus eam licentiam, veluti quæ facile obtinere possit, præcepto franandam censuit (o). Si uxor dimiserit virum suum, & a 2 vi nupserit, mæchatur. De Samaritana muliere, cui post ductos quinque viros virum alium non suum adhuc retinuisse Jesus Christus exprobravit, ea fuit Grotii sententia, ut post repudiatis quinque prioribus viros, nec tamen conjugio cum priori viro soluto, utpotè quoddam divortium mulieribus lege interdictum esset; quem deinde adhuc tenebat vir, tanquam alienus haberi jure meritoque debuerat (p). Ne foemina virum dimittant, & si habeant virum infidelem, & hic consentit habitare cum illis (q), Apostolus suadet; non suaderet autem nisi res esset aliqui foeminis permilla. Memoria etiam traditum est de S. Thecla, ejusdem Apostoli disciplinam sequuta, quæ post datum Christianæ Religionis nomen [habebantur autem Christiani tunc temporis veluti reformati Judæismi professores] facto divortio à viro receffisse (r). Mahometani, quos plura à Judæis derivasse constat, foeminis æquæ ac maribus divortium permittunt, quanquam foeminis minus in ea re quàm viris indulgent (s). Viri enim nullo majori negocio uxores, quàm nos famulas mutant. Semel repudiatam ad thori societatem revocare bis singulis permillum, tertio negatur; licet autem & tertio, modò post divortium ad alienas nuptias non tranfieret. Sed novas hæc nuptias ante tres menses à Divortio inivisse mulieribus nefas. Divortii causæ in judicio cognoscuntur; sunt autem plerumque sive corrupti conjugis mores, sive sterilitas mulieris.

Major adhuc in divortia apud Græcos, Romanos, barbarasque gentes licentia. Cum enim nullâ Dei Lege eorum pruritus refrænaretur, conjugii vinculum ad libitum mutuo dissolvere, atque ad alienas nuptias transire, nullâ solemnî formulâ observatâ, nec divortii causâ adductâ, permillum sibi ducebant. Frequenter misso libello repudii divortium indicabatur; quandoque aliter inter partes adum est; uti dum contrariis planè verbis, ac quibus conjugia devinxerant, illis resolutis utebantur, e. g. *Conditione tuâ non utar* (t) sive: *Res tuas tibi habeto* (u). Interdum alteruter claves alteri remittebat; ac tandem instrumentum conjugii quandoque rescissam. Quod ad causas & divortii rationes spectat, mutuo interdum consensu res agebatur; sæpè alterutrus voluntate tantum, nullâ etiam prætensâ causâ. Scitum est Amilii illud (x), qui de repudiata à se Papiria uxore stupentibus, calcem suam ostendit, addens elegantem illum quidem & concinnum videri, ubi autem pedem læderet scire neminem. Quamquam autem Lege duodecim Tabularum divortia Romanis permittentur, nulla tamen ejus rei exempla ante annum 511. (y), sive 520. (z) ab Urbe condita occurrunt. Sparias Carvilius Ruga omnium primus, sterilem uxorem repudiavit. Successu temporis laxata licentiæ fræna, ut juxta Tertulliani phrasim repudium jam votum esset, & quasi matrimonii fructus (a). Ed res sub imperio Augusti devenerat (b), ut lege latâ modum divortii imponendum censens Imperator ediceret, ne divortia nisi coram septem testibus puberibus atque civibus, Romanisque facta admitterentur (c). Verùm immodicam licet divortiorum libertatem reprehenderent honestissimi quique; atque Senatorem repudiatæ uxoris, quam virginem duxerat, idque ne consultis quidem amicis, notatum à curia exclusissent Censores [d], nihil tamen eâ severitate impenetratum est: Numquid jam ulla (foemina) repudio erubescit, postquam illustres quædam ac nobiles foemina non Consulatum numero, sed maritorum annos suos computant? Exeunt matrimonii causâ, nubunt divortii, ait Seneca de Benef. l. 3. c. 16. Nec Satrii mitius agunt in divortia (e). Is erat rerum status apud Hebræos, Græcos, & Romanos, quo potissimum tempore Jesus Christus in Terram descendens, matrimonium ad Sacramenti dignitatem evexit; tum & primævæ sanctitati atque officio conjugia restitutus, supremi Creatoris id olim fuisse consilium aperuit, ut semel conciliatum matrimonium nunquam dissolveretur; nullusque pateret divortii aditus, nisi unâ exceptâ adulterii causâ, in qua tamen à thoro quidem secedere integrum esset, à conjugio non esset. Tunc autem par recedendi jus viro æquæ ac mulieri statuit: *Distum est: Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: Quicumque dimiserit uxorem suam, exceptâ fornicationis causâ, sicut & errores (k) significasse; sed, addit ille, Jesus Christus angustiores nobis limites præscribit; omni præcluso ad divortium aditu, exceptâ fornicationis causâ. Demum idem Origenes in examen revocat, an scilicet fornicationis nomine immanità quæcunque crimina censerî possint; e. g. si mulier veneficii crimine, si homicidii, si filii enecati, si furti in virum teneatur; quorum enim tantis sceleribus inquinatam uxorem ferre maritus cogatur, qui dimittere adulteram permittitur? Mè igitur authore, inquit Origenes, verba illa Jesu Christi; exceptâ fornicationis causâ, non ita accipienda sunt, ut eam solam divortii causam permittat; sed ea tantum ut exemplum assignata est, velut si unum ex iis criminibus designaretur, quibus uxorem suam repudiare maritus, nihil inde reus, si quid uxori finistrum contigerit, permillum est.* Quod ad nuptias post divortium contractas pertinent, Origenes quidem ab Episcops nonnullis permillas narrat; qua in re contra Scripturam sensum egisse illos non diffitetur; verum, ait, peculiaria aliquas præ oculis habere rationes poterant, quibus id eorum consilium excusaretur; veluti metu majoris mali, incontinentiæ &c. Leges ab Imperatoribus Christianis latæ plures divortii causas præter adulterium assignant; & ipso fatente Bedâ viris quàm multis legitima fuit uxores dimittendi ratio, etiam Dei timor; id est metus ne à fide & Religione seducerentur (l). S. Augustini atate, ut ipse in Retractionibus insinuat [m], variæ erant variorum in ea Christi verba sententiæ; alii ad literam sententiam interpretantes, alii verò fornicationis nomine ea omnia censebant, quæ supra ex Origene deduximus. Magis tamen recepta, & rata sententia ea semper habita est, quæ Evangelii verbis literalem meram putamque significationem attribuit. Ita Christi verba interpretantur vulgò Patres, & Commentatores; addentes insuper, sæculares leges, ipsasque adeo Moysis sanctiones potuisse quidem divortium aliis de causis, præter adulterium, inductum tolerare; immune verò à crimine efficere non potuisse. Nullam aliam ait S. Hilarius (n), causam desiscendi à conjugio præscribunt, quam qua virum prostituta uxoris societate pollueret. Superest modò in examen revocemus, an inducto demum divortio adulterii causâ, novas inire nuptias integrum conjugibus habeatur. Lex Mosaica, uti facile legentibus animadvertitur, nihil conjuges moratur; nihil etiam sæculares Catholicorum Imperatorum leges; quemadmodum non rara suppetunt ejus rei exempla, tum apud Christianos primorum sæculorum, cum maximè in Ecclesia Græca, cujus recepta est eâ de re consuetudo (o). Porrò Ecclesiarum illarum doctrina tenet, conjugii Christiani vinculum solvi nunquam posse, qua in re Christianum à Judæico conjugio maximè distinguitur; Christianum, inquam, ad primævam illam matrimonii institutionem rem totam deducens

t L. 1. de Divort. u L. 2. §. 1. de Divort.

x Flut. in Amil. y Divortium, primum Romæ fecit Sparius Carvilius Ruga anno quingentesimo undecimo post Urbem conditam. Aul. Gel. l. 16. c. ult. z Valer. Max. l. 2. c. 1. Repudium inter uxorem & virum à condita Urbe usque ad vigesimum & quingentesimum annum nullum intercessit. a Adversus Gent. c. 6. b Suet. in Aug. Divortii modum imposuit. c Paul. l. Nullum divortium 9. de divort. d Valer. Max. l. 2. c. 4. L. Antonium Senatui moverunt, quod quàm Virginem in matrimonium duxerat, repudiasset, nullo amicorum in consilium adhibito. e Vide Juven. Satyr. 16.

f Matth. 5. 32.

g Matth. 19. 5.

h 1. Cor. 7. 10. &c.

i Matth. 5. 32.

rationis causâ, sicut eam mæchari; & qui dimissam duxerit, adulterat [f]. Et alibi consultus à Phariseis liceret ne pro libito uxorem repudiare, respondit Creatorem post formatos marem & foeminam (g) ita pariter statuisse: *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una; ita ut non sint duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. Addit deinde eas leges, quas antea de divortio edixerat, cujus unicam semper causam permittit, nec sine designatis supra conditionibus, nempe adulterium. Cum tamen sermo eâ occasione Judæis tantum à Christo fieret, ideò nulla facta est ab eo alterius causæ, qua divortium permittitur, mentio; si scilicet ex conjugibus alteruter ad fidem transisset, altero in errore perseverante. Hujus disciplina regulas Apostolus Paulus præscribit (h): *Is autem qui matrimonio juncti sunt præcepto, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Hætenus Apostolus mentem supremi Legislatoris circa divortium explicat; omne scilicet interdictum divortium unâ exceptâ adulterii causâ; tunc autem divortium quidem permittit, novas autem nuptias conciliare nefas. Addit demum: *Ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illum. Et si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Quod si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subiectus est frater, aut soror in hujusmodi. Hæc Apostoli & Jesu Christi verba aperte sententia licet videantur, in variis tamen sententiis Interpretes doctissimos diverserunt. Cujus rei sive in causa fuit recepta Judæorum & Paganorum, qui fidei nomen dabant, consuetudo; sive ea invaluit opinio, ut Jesu Christi dictum de Judæis tantummodo, non de universâ Ecclesia repereretur, quasi scilicet Ecclesiæ major in ea re permittetur libertas; sive tandem vox fornicationis variis subesse sensibus conferretur. Hinc factum est, ut Ecclesiæ in ea re mores diutius in incerto errarint. Cum Scripturæ stilo nomina fornicatio, & adulterium duplicem significationem admittant, modò enim ad literam crimen sonant obscœnum; modò allegorico sensu pro Idololatriæ crimine atque creaturam in Deum perfidia usurpatur. Non defuerunt qui Jesu Christi verba: *Qui dimiserit uxorem suam, exceptâ fornicationis causâ &c.* (i) sive de adulterio, crimine castitati adverso, sive de Idololatria, aliisque criminibus, quæ adulterii nomine in Scriptura censentur, indiscriminatim explicarent. Alii literalem significationem prætulerunt. Ex qua sententiarum discrepantia contrarii etiam mores & disciplina invecita est. Origenes in ea fuisse sententia visus est, Moysem quidem illis verbis: *propter aliquam feceratatem &c.* omnia mulierum cri-***

k Orig. hom. 7. in Matth. Vide Grot. in hunc locum.

l Bedâ in Marc. 5. citatus in locis collectis in Conc. Aquisg. 3. Una solummodo carnalis causa fornicatio, una Spiritualis timor Dei, ut uxor dimittatur, sicut multi religionis causâ fecisse leguntur.

m Retract. l. 1. c. 9. n In Matth. c. 4. n. 22. Vide & Chrysof. 10. 5. ser. 19. de libel. repud. Theodoret. in 1. ad Cor. Clem. Alex. Strom. l. 2. ad fin.

o Renaudot Perpetuité de la Foi chap. 5. l. 2. chap. 7. pag. 447. &c.

cens: habent tamen Christiani illi persuasum, adulterii crimine ream uxorem ita à thoro posserepelli, ut alia eius loco inducatur. Cophus, Syris, cæterisque Orientalibus ea Græcorum doctrina probatur; probatur etiam Latinis nonnullis, uti Lactantio Infit. l. 6. c. 23. Tertulliano de Monogam. cujus hæc sunt verba: Tam repudium matrimonium dirimitur, quam morte. Et lib. 4. cont. Marcion. Præter ex causa adulterii, nec Creator dirungit, quod ipse scilicet conjunxit. Vide & lib. 2. ad Uxor. c. 1. Negat tamen Tertullianus facultatem alterius conjugii iis, qui primum illud divortio resciderunt, Monog. cap. 9. 10. Sed nihil prohibet Lactantius.

Narrat Origenes permitti à quibusdam Episcopis novas nuptias post divortium. Concilium Eliberitanum morem illum jam receptum condemnat (p): *Femine quæ nullâ precedente causâ reliquerunt viros suos, & alteris se copulaverunt, nec in sine accipiant communionem.* Et *Fidelis femina, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & alterum ducit, prohibeatur ne ducat. Si autem duxerit, non prius accipiat communionem, quam is quem reliquit, de saculo exierit, nisi necessitas infirmitatis dare compulerit.* Concilium Arelatense primum decernit, ut junioribus conjugibus & fidelibus, qui conjugem adulterio ream dimiserunt, consilium detur, ne viventibus uxoribus suis, licet adulteris, alias accipiant (q). S. Ambrosius maritos hortatur, ne permissâ sibi à Legibus civilibus in divortia libertate uti velint; addit insuper eos, qui uxorem repudiaverint aliâ, quam quæ in Evangelio permittitur, causâ, (r) non solum Caleste præceptum; sed quoddam etiam opus Dei solvant. *Paterisne, oro, liberos tuos vivente te esse sub vitrico? aut incoluisti matre degere sub noverca? Pone si repudiata non cubat. Et hæc viro tibi potuit displicere, cui adulterio fidem servat? Pone si nubat: necessitatis illius tuum crimen est.* Plura laudantur Concilia, Gallicana potissimum, quæ morem illum, novas scilicet contrahendi post divortium nuptias, vel significant tantum vel probant (s).

Verum consuetudo illa nunquam in morem abiit, cum omnibus retrò sæculis ad- versas habuerit insignium ferè omnium Ecclesiarum, atque sapientissimorum Antistiti- tum sanctiones. Canones vulgò Apostolici secundas post divortium nuptias, adhuc priori conjugæ, superstitæ, damnant (t). Pontifices Siricius, Innocentius, Leo, Stephanus, Zacharias (u), in suis Decreta- libus eas nuptias velut adulterinas dam- nant. Hisce SS. Pontificum Constitutioni- bus Ecclesia Romana firmiter inhærens, contractas post divortium nuptias ut reci- peret nunquam commisit; quam etiam di- sciplinam tandem Ecclesia Gallicana post sæculum octavum amplexa est (x). Gre- gorius II. Pontifex in Epistola ad Bonifa- cium Episcopum Ultrajectensem (y) scri- pserat licitum esse marito, cujus uxor ne conjugale debitum solveret, ægrâ valetu- dine impediretur, novas inire nuptias, modò uxori ægrotanti non deesset; sed

hanc ejus sanctionem Sacris Canonibus; ipsique Evangelio, & Apostolorum doctri- næ planè adversari Gratianus animadver- tit (a). Recepta tandem Ecclesiæ Latine sententia tenet, conjugii vinculum nunquam, ne divortio quidem, abrumpi. In Conci- lio Florentino requisiti à Latinis Græci, cur novas inire nuptias conjugibus divor- tio sejunctis permitterent, quamvis nihil æquum pro se reponere viderentur, visum est tamen citrà mutua pacis dispendium saniora illis suadere. In Concilio Triden- tino canon propositus fuit, quo eodem si- mul anathemate obvolvuntur tum ii, qui conjugii vinculum per divortium dis- solvi, cum ii qui novas post divortium ini- ri posse nuptias cederent.

Verum huic decreto resistisse Legatos Venetorum in Historia ejusdem Concilii legimus (b), receptam in Insulis Reipub- lica Venetiarum subjectis, Cypro, Creta, Corcyra, Zacyntho, Cephalena, Græ- cis frequentissimis contrariam consuetudi- nem afferentes; iniquam autem esse dice- bant, omnes eas gentes inauditas, & ne- ad Concilium quidem appellatas damna- re. Quare Patres etiam atque etiam roga- runt, ut illius sanctionis eam inirent rationem, quæ nihil Græcos offenderet. Hisce Venetorum precibus atque rationi- bus acquiescendum esse Patres censuerunt, cum maximè non Græcorum erroribus sed Protestantium damnandis Concilium illud coactum fuisse animadverterent, si- mulque non defuisse Patres huic Græcorum consuetudini faventes, ex Theologis nonnullis audirent. Ita ergo sancitum est. *Si quis dixerit, Ecclesiam errare cum docuit & docet, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi, & utrumque, vel etiam innocen- tem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero conjugæ vivente aliud matrimo- nium contrahere, mechanicum eum, qui dimissâ adulterâ aliam duxerit, & eam, quæ dimisso adultero, alii nupsit, ana- themata sit (c).* Ex quibus planè intelligi- gimus, Ecclesiam Romanam, nec promo- visse unquam Græcorum consuetudinem, nec damnasse.

Quamquam satis inter omnes constat, adulterii crimen perinde esse sive à viro, sive à femina committatur, tum & conce- sum à Christo privilegium divortii æquè utrumque sexum respicere: mos tamen in Ecclesiis varius eâ dere invaluit. Fœmi- nis aliquando in nonnullis Ecclesiis liber- tas in divortia, viro etiam adulterii cri- mine reo, interdicta fuit; & S. Basilius in Epistola Canonica ad Amphilochoium tra- dit, legem divortii contra fœminas de adul- terio damnatas involatè servari (d); con- trariam tamen quoad fœminas disciplinam invaluisse, quippè quæ viros quantumvis reos dimittere non permitterent. De- mum rem esse ancipitem addit, an fœmina illa, quacum maritus, ab uxore repudia- tus, nuptias conciliat, adulterii crimine rea teneatur; tota enim hujus conjugii culpa in priorem uxorem transferenda videtur; quippè quæ inducto contra le- gem

a Grati. 32. q. 7. cap. 18. Quod propositi. si.

b Fra Paolo biff. Con. Trid. 1.8.

c Sess. 8. can. 7.

d Can. 9.

p Conc. Eliber. capp. 8. & 9.

q Can. 10. r In Luc. lib. 8. art. 5. Vide etiam S. Aug. de bono conj. n. 7. s Vide Conc. Aurelian. 2. c. 11. Vermer. c. 5. 6. 11. 17. 20. Compend. c. 16. Hybern. S. Pa- tric. an. 314. c. 16. t Can. 48. u Siric. ep. ad Himer. Tar- racon. Innoc. I. ep. ad Exuper. Tholof. Leo ad Prob. Stephan. II. art. 5. Zach. ep. 7. ad Pipin. cap. 20. x Conc. Com- pend. an. 744. can. 18. Sues- sion. cap. 9. Forojul. an. 791. can. 10. Capitular. Lu- dov. Pii cap. 13. de bis, quæ pro lege habendæ sunt. y Art. 20. tom. 6. Concil.

gem divortio virum ad crimen impulif- set. Et si in virum mitius eâ occasione animadvertendum est, quid non fœminæ indulgendum? Verum, sequitur S. Basi- lius, si divortium à marito factum esse constet, tum & novas ipse nuptias inveni- rit; neque de adulterio damnaretur; quem- admodum & priori uxori tunc ad novas nuptias transire integrum est. Græci in- Canones Apostolorum scribentes, morem esse contendunt semper à Christianis ser- vatum, ne uxor solo adulterii crimine reum virum dimittat (e).

Sed contrarium invaluisse in Ecclesia Latina morem nullo negotio ostendimus. S. Justinus Martyr in Apologia I. ad Senatum Romanum narrat, fœminam ante da- tum Jesu Christo nomen vitam unâ cum conjugæ suo libidinosè agere consuetam, vix ad fidem convertam maritum suum à crimine retrahere voluisse: cum autem, inquit, frustra se laborare intelligeret, vo- luit libellum repudii mittere. Resistenti- bus tamen fœminæ necessariis, invita in- conjugio manere coacta est, nullâ licet respiciendâ spe de viro conceptâ. Acci- dit interim, ut vir iter Alexandriam ver- sus susciperet, in quo cum ille multò deterior factus esse diceretur, tandem ad literas repudii mittendas ventum est. Exemplum S. Theclæ supra laudavimus; cui alterum necti potest de Fabiola, quæ post dimissum virum licentiùs in conjugio viventem, alteri nupsit [f]. Hanc autem Historiam fusiùs narraas S. Hieronymus, divortium quidem fœminæ facile excusat; secundas verò nuptias tanquam legibus Ec- clesiæ repugnantibus damnare cogitur; quan- quam, ait, & mulieris de legibus Ecclē- siasticis imperitia, & peracta ritè ante- fores Ecclesiæ Lateranensis exomologesid præstitit, ut tantum probo exemplo Fidelibus prodesset, quantum pravo no- cuisset. Æqua igitur fuit repudii libertas penes conjugem utrumque; nec contra- ria quoad fœminas consuetudo nisi fortè in Oriente invaluit.

Apostoli Pauli monita, uxores fideles cum viro infideli & vicissim conjugium servare suadentis, si tamen citrà fidei & Religionis dispendium præstari id à Fide- li conjugæ possit; monita, inquam, illa ita accipienda sunt, ut ad conjugium an- te susceptam fidem contractum respiciant; quæ enim à Fidei cum infideli contrahun- tur matrimonia, equè semper Ecclesia dam- navit, tum & irrita semper declaravit & nulla. Vult etiam Apostolus divortia il- la tum demum legitima haberi, si conju- gi fideli discrimen aliquod fidei immineret: *Occurrit aliquando necessitatis articulus, ait S. Augustinus (g), ubi aut uxor dimitta- tur, aut Chrislus.* Tandem divortium il- lud fidelem inter & infidelem conjuges, non conjuges tantum, sed & conjugium diffociat, ut novas inire nuptias utrique permittantur. Cum enim matrimonio inter infideles conciliando nulla Sacramenti au- thoritas accedere possit, mutua partium inter se paciscentium obligatio tanta pro- fectò non est, ut vinculum præstet info-

lubile (h). Porro idem jus quod nuptias infidelium conciliat, fidelem cum infideli constringit. Alia sanè est de hæresi alte- ratrius ex conjugibus ratio; quamquam enim ea sufficiens causa divortio inducen- do habetur, nihil tamen contra matrimo- nium valet. (i).

Quæ olim stetit Veteribus nonnullis sententia nuptias post divortium permit- tens, varia fuit apud varios. Alii enim, par utriusque conjugis jus statuunt; alii viro concessum fœminæ negant. Viros post datum uxori repudium aliam ducere fas est; fœminæ post abjectum divortio virum suum, alterum adsciscere nefas, ait Ambro- siaster in 1. Cor. 7. 10. 11. Huic opinioni non adversatur Concilium Eliberitanum, statuens can. 9. prohibendam à conjugio fœ- minam, quæ adulterum virum abdicavit; si contra faxit, ait, à communionem ad obitum usque prioris viri arceatur. Vide Cajetanum in Matth. 19. 11. & Cathari- num in 1. Cor. 7. 11. ejus opinionis as- fertores.

Æquum utrique conjugi jus permittit S. Epiphanius hæc. 39. sicut & in eadem sen- tentiam laudari solent Constitutiones Apo- stolice l. 3. c. 1. Origenes in Matth. 19. 8. Pollentius apud S. Augustinum de adulte- rin. conjug. c. 6. Vetus quoddam Pœnitenti- ale Romanum, Photius Epist. 1. Conci- lium Vermerienfe can. 18.

Placuit id etiam Veterum nonnullis, conjugem violati thori reum ita ab al- terius innocentis congressu removendum esse, ut ne retineri quidem possit ab illo etiam si maximè velit. Didum in eam rem Sapientis laudabant (k): *Qui tenet adul- teram, stultus est & insipiens.* Concilium Neocæsariense (l) jubet uxorem Sacerdotis, quæ post ejus initiationem conjugii fi- dem violavit, à viri consortio prorsus remo- veri; & S. Augustinus in eo Proverbi- um Textu præceptum contineri credi- disse visus est [m]. Verum summi Legisla- toris divortium permittentis sensum Apo- stolus pandens, ait (n): *Præcipio uxorem à viro non discedere; quod si discesserit, ma- nere inuuptam, aut viro suo reconciliari.* Vulgò etiam Patres non obscuris verbis insinuant, divortium rem esse indulgenti- æ, non præcepti. Quare in eo semper in- stituisse visi sunt, ut ab eo conjuges re- traherent, & tanquam extremum despe- rato morbo remedium invitâ prorsus & re- luctanti manu admoventi jussissent. Tan- dem dissidentes animos conjugium inter se reconciliari etiam atque etiam hortati sunt; quippè quod ea esset Jesu Christi doctrina & recepta in Ecclesia consuetudo.

Post diductas brevioribus verbis san- ctiones Moysis, Jesu Christi, Apostolo- rum, & Patrum de hoc argumento, supe- rest ut Imperiales ea de re leges in me- dium afferamus. Fatendum est autem, ni- hil Ecclesiæ disciplinam in iis, quæ ad di- vortium spectant, corrupisse magis, quam lata in eam rem Imperatorum edicta. Ple- rumque illa à præscriptis in Evangelio re- gulis deviant, ut vix, ac ne vix quidem in animum inducamus de Episcoporum con-

h Ambros. in Luc. l. 8. art. 2. & 8. Ubi est impar conjugium, lex Dei non est. i Vide Interpp. in 1. Cor. 5. 12.

k Prov. 18. 22.

l Can. 8.

m Retract. l. 1. cap. 19. Idem probari S. Hieron. in Matth. creditur. n 1. Cor. 7. 10. 11.

e Vide Grot. ad Matt. 5.

f S. Hieron. ad Ocean. Epist. 30.

g Ep. 157. nov. edit. n. 31.